

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۱۲۸۵

حاشیه نشینی و آثار آن بر امنیت ملی ایران

پایان نامه ارائه شده به گروه علوم سیاسی

دانشکده اقتصاد و سیاسی دانشگاه شهید بهشتی

برای دریافت دانشنامه کارشناسی ارشد

در رشته علوم سیاسی

توسط:

محمود شم آبادی

استاد راهنما:

دکتر علیرضا ازغندی

۱۳۸۸/۱۰/۲۰

کتابخانه اساتید دانشگاه شهید بهشتی
تهران

اردیبهشت ۱۳۸۸

۱۲۸۸۵۰

تقدیم به

مادر مہربان

و ہمسر دلسوز و فداکارہ

تأییدیه پایان نامه

عنوان پایان نامه : حاشیه نشینی و آثار آن بر امنیت ملی ایران

نام دانشجو : محمود شم آبادی

دوره : کارشناسی ارشد

این پایان نامه در جلسه ۱۳۸۸/۲/۲۸ با نمره ۱۸ و درجه عالی مورد تأیید کمیته پایان نامه ،

متشکل از استادان ذیر ، قرار گرفت

استاد راهنما

دکتر علیرضا ازغندی

امضاء

استاد مشاور

امضاء

استاد داور

امضاء

دکتر امیر محمد حاجی یوسفی

دکتر محمد رضا تاجیک

اذعان

مطالب ارائه شده در این پایان نامه توسط اینجانب در دانشکده علوم اقتصاد و سیاسی دانشگاه شهید بهشتی در فاصله زمانی ۱۳۸۵ تا اردیبهشت ماه ۱۳۸۸ به انجام رسیده. به استثناء کمکهای مورد اشاره در سپاسگذاری محتوی این پایان نامه به طور کامل توسط خود اینجانب صورت گرفته است. این پایان نامه برای دریافت هیچ مدرکی به این دانشگاه یا دیگر دانشگاه های ارائه نشده است.

محمد شمس آبادی

سیاس گذاری:

بی شک تدوین و نگارش این پژوهش بدون یاری، مساعدت و همکاری دیگران امکان پذیر نبوده است. بر خود لازم می دانم مراتب تشکر صمیمانه خود را از این عزیزان ابراز دارم.

استاد راهنمای این پژوهش جناب آقای دکتر علیرضا ازغندی، که در تمام دوره تحصیل از محضر ایشان کسب علم نمودم و در طول نگارش این پایان نامه از راهنمایی و صبر و حوصله ایشان بهره بردم.

جناب آقای دکتر امیر محمد حاج یوسفی استاد مشاور، که تشویق و حمایت های ایشان از پایان نامه اینجانب قابل تقدیر است.

جناب آقای دکتر محمد رضا تاجیک، قبل از اینکه علم بیاموزد اخلاق آموخت و با نکته سنجی ها و دقت نظر خاص خود به اصلاح نواقص پایان نامه کمک شایانی کرد.

سرکار خانم مهین مرندی منشی محترم گروه علوم سیاسی که تلاش و دلسوزی ایشان قابل تقدیر است.

همچنین در اینجا فرصت را مغتنم شمرده و از آقای دکتر ابراهیم صالح آبادی به خاطر آموزش spss و کمک به تجزیه و تحلیل داده ها، خانم نجمه صابری وحید به خاطر تایپ و ویرایش مطالب، آقای احمد شم آبادی که زحمت تکمیل پرسشنامه ها در حاشیه شهر را کشیدند همچنین آقای حسین بوجانی و آقای علی دلقندی که در تکمیل این پایان نامه نقش بسزایی داشتند، کمال تقدیر و تشکر را می نمایم.

عنوان : حاشیه نشینی و آثار آن بر امنیت ملی ایران

دانشجو: محمود شم آبادی

استاد راهنما : دکتر علیرضا ازغندی

دوره : کارشناسی ارشد رشته علوم سیاسی

تاریخ ارائه : اردیبهشت ۱۳۸۸

چکیده:

نابرابریهای اجتماعی و اقتصادی یکی از عواملی است که تهدیدات امنیتی را برای نظام افزایش می دهد و وجود آن زمینه های تهدید نرم افزاری امنیت ملی را فراهم می کند.

در این میان تحولات اجتماعی و اقتصادی چند دهه اخیر باعث تشدید مهاجرت روستائیان به شهر و رشد سریع شهرنشینی شده است، در حاضر بیش از ۸ میلیون نفر از جمعیت کشورمان در مناطق سکونت گاه های غیررسمی سکونت دارند و پیش بینی شده است طی ده سال آینده این جمعیت دو برابر خواهد شد. این گونه مناطق خاستگاه بسیاری از معضلات و بحرانهای اجتماعی و اقتصادی می باشد. نیازهای انباشته شده و نارضایتی از وضعیت زندگی در مقابل افزایش اطلاعات و خود آگاهی افراد حاشیه نشین امکان اقدام جمعی آنان را در قالب شورش، ناآرامی و تنشهای اجتماعی افزایش داده و تهدیدات نرم افزاری امنیت ملی را برای نظام فراهم نموده است. به همین دلیل در آینده شهر ها به عنوان بستر شکل گیری جنبش های جدید اجتماعی مطرح می باشد. تحقیق حاضر در چهار فصل تنظیم گردیده و با رویکرد نرم افزاری به مقوله امنیت ملی ، تأثیر انتظارات و نارضایتی های موجود در سکونت گاه های غیررسمی (مشهد) بر امنیت ملی را مورد بررسی و واکاوی قرار گرفته و با شاخص سازی برای پنج متغیر پایگاه اقتصادی ، پتانسیل خشونت جمعی ، محرومیت نسبی ، انتظارات فزاینده و احساس توجه مسئولین ، به آزمون فرضیه پرداخته شده است. در این تحقیق روش سنجش متغیر ها بر اساس پرسشنامه بوده و تجزیه و تحلیل داده ها به کمک نرم افزار SPSS صورت گرفته است.

کلمات کلیدی : امنیت ملی ، حاشیه نشینی ، محرومیت نسبی ، انتظارات فزاینده ، پتانسیل خشونت جمعی

فصل اول کلیات تحقیق:

- ۱-۱- مقدمه: ۱
- ۲-۱- طرح مسئله: ۳
- ۳-۱- سؤال اصلی: ۴
- ۴-۱- فرضیه تحقیق: ۴
- ۵-۱- اهداف تحقیق: ۴
- ۶-۱- سابقه تحقیق: ۵
- ۷-۱- مشکلات و موانع تحقیق: ۵
- ۸-۱- روش شناسی تحقیق: ۶
- ۹-۱- تعریف مفاهیم کلیدی: ۷
- خشونت سیاسی: ۷
- اسکان غیررسمی: ۷
- جنبش های اجتماعی: ۷
- محرومیت نسبی: ۸
- امنیت ملی: ۸
- ۱۰-۱- تعریف عملیاتی متغیر ها: ۹

فصل دوم : ادبیات نظری

- ۱-۲- مقدمه : ۱۳
- ۲-۲- نظریه محرومیت نسبی ندرابرت گر: ۱۳
- ۳-۲- نظریه آنومی دورکیم و مرتون: ۲۰
- ۴-۲- نظریه «پیشروی آرام» تهی داستان- آصف بیات: ۲۴
- ۵-۲- نظریه بحران اجتماعی رئیس دانا: ۲۷
- ۶-۲- نظریه نوسازی هانتینگتون: ۳۰
- ۷-۲- نظریه نیازهای اساسی (Basic needs theory): ۳۲
- ۸-۲- نظریه های امنیت ملی: ۳۶
- ۹-۲- نظریه رئالیسم : ۳۷
- ۱۰-۲- نظریه نئورئالیسم: ۳۸
- ۱۱-۲- نظریه لیبرالیسم: ۴۰
- ۱۲-۲- نظریه سازه انگاری : ۴۱
- ۱۳-۲- ابعاد مختلف امنیت ملی: ۴۲
- ۱۴-۲- بوزان و امنیت اجتماعی : ۴۲

فصل سوم : اسکان غیررسمی ، بررسی مطالعه موردی مشهد:

بخش اول: اسکان غیررسمی

- ۳-۱-۱- اسکان غیررسمی (حاشیه نشینی) : ۴۷
- ۳-۱-۲- انتقاد وارد شده به واژه ی حاشیه نشینی: ۴۸
- ۳-۱-۳- نظریه‌ها و دیدگاههای شکل گیری اسکان غیر رسمی:..... ۴۸
- دیدگاه نابرابری: ۴۸
- دیدگاه لیبرالی: ۴۹
- دیدگاه رادیکالی: ۴۹
- رویکرد وابستگی : ۴۹
- ۳-۱-۴- وضعیت اسکان غیر رسمی در جهان: ۵۰
- ۱-۵- اسکان غیررسمی در ایران: ۵۲
- ۳-۱-۶- اسکان غیر رسمی در مشهد: ۵۴
- ۳-۱-۷- حاشیه شهر مشهد بین سالهای ۱۳۵۷ تا ۱۳۷۱: ۵۴
- ۳-۱-۸- حاشیه شهر از سال ۱۳۷۱ تاکنون: ۴۷
- ۳-۱-۹- ترکیب جنسی سنی جمعیت در حاشیه شهر مشهد: ۵۷
- ۳-۱-۱۰- درصد تعداد با سوادان در حاشیه شهر مشهد: ۵۸
- ۳-۱-۱۱- وضعیت اقتصادی و توزیع درصد شاغلین سکونتگاههای غیررسمی مشهد: ۵۹
- ۳-۱-۱۲- میزان درآمد ماهانه خانواده های شاکن در مناطق مختلف سکونتگاه های غیررسمی مشهد: ۶۰

بخش دوم : آسیب های اجتماعی سکونتگاه های غیررسمی مشهد

- ۳-۲-۱- مقدمه : ۶۲
- ۳-۲-۲- توزیع سنی و جنسی بزهکاران: ۶۲
- ۳-۲-۳- نوع جرم و بزهکاری و توزیع جرم براساس نوع شغل : ۶۳

۳-۲-۴- توزیع وضعیت تحصیلی بزهکاران: ۶۴

۳-۲-۵- منشأ جغرافیایی بزهکاران و توزیع بزهکاران براساس نوع تابعیت: ۶۵

فصل چهارم : آزمون فرضیه ، نتیجه گیری

بخش اول : تحلیل توصیفی از جامعه آماری

۴-۱-۱- پایگاه اقتصادی و اجتماعی: ۶۸

۴-۱-۲- میزان احساس محرومیت نسبی: ۷۲

۴-۱-۳- پتانسیل خشونت جمعی: ۷۸

۴-۱-۴- احساس توجه مسئولین به مشکلات: ۸۲

بخش دوم : تحلیل تبیینی داده ها، آزمون فرضیات

۴-۲-۱- آزمون فرضیه : ۸۵

۴-۲-۲- نتیجه گیری..... ۱۰۴

منابع..... ۱۱۰

ضمائم..... ۱۱۳

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه:

دغدغه ذهنی در مشاهده نابرابری ها و وضعیت نابسامان زندگی افراد حاشیه نشین که نمایانگر نیازهای انباشته شده، نارضایتی از وضعیت زندگی، فاصله طبقاتی، فقر، محرومیت، بیکاری، اعتیاد، انحرافات اجتماعی بوده و از سوی دیگر تصور اقدامات و نحوه پاسخ آنان به این نابرابریهای اجتماعی و اقتصادی، انگیزه‌ی اصلی در بررسی، مطالعه و تحلیل میزان تهدیدزا بودن این نابرابریها بر امنیت ملی را باعث شد.

الگوی شهر در ایران در حقیقت نه از سرقاعده و یا تکوین اصول برنامه ریزی شهری بلکه در نتیجه درآمدهای نفتی یک شبه ره صد ساله را طی کرده است.

روند رو به رشد صنعتی شدن و گسترش شهرنشینی سایه دردناکی به نام زاغه نشینی، کپرنشینی، آلونک نشینی و حاشیه نشینی را همیشه به همراه خود داشته است.

برای اصطلاح حاشیه نشینی که بسیاری از اندیشمندان به بکار بردن آن انتقاد شدید وارد ساخته اند، واژه هایی همچون اسکان غیررسمی، اسکان خود انگیخته، سکونت گاه های خودرو و ... استفاده می شود.

به طور کلی جمعیت شهرنشینی در ایران از شصت سال پیش به دلایل متفاوتی همچون افزایش قیمت نفت، اصلاحات ارضی و مواجهه با نظام سرمایه داری که باعث افزایش روند مهاجرت روستائیان به شهرها شد، رشد چشمگیری داشته است.

بسیاری از کارشناسان اعتقاد دارند که تا سال ۱۳۲۰ اقتصاد شهر و روستا، کم و بیش توازن داشت، آغاز مهاجرت روستائیان و توسعه شهرنشینی مقارن سالهای ۳۲-۱۳۲۰ است.

از سال ۱۳۲۰ به بعد با اتکا به درآمدهای نفت طرحهای زیربنایی شهری و توسعه صنعتی به اجرا درآمد و از این دوره روند در حاشیه قرار گرفتن کشاورزی شدت گرفت و به دنبال آن روستائیان به ویژه خوش نشینان (افراد بی زمین) دیگر چاره ای نداشتند، جز مهاجرت به شهرهای پر تحرک و پرجاذبه، اغلب این مهاجرین که برای فرار از زود مردگی در روستا و به امید زندگی بهتر به شهرنشینی روی می آورند به دلیل اینکه توانایی جذب درباقت رسمی شهر و پرداخت هزینه های سنگین زندگی در آن را ندارند، به سکونت در حاشیه شهرها یا اسکان در مناطق غیررسمی شهر روی می آورند و زندگی ارزانتر ولی با مشکلات اجتماعی فراوان را برای خود انتخاب می کنند. نکته قابل توجه آن است که واژه حاشیه نشین تنها در مورد کسانی که در حاشیه شهرها سکونت

دارند، به کار برده نمی شود بلکه گاهی ممکن است این مناطق داخل شهرها هم شکل بگیرند مانند خاک سفید تهران و... ملاک به کاربردن این واژه از سوی صاحب نظران همان برخوردار نبودن از امکانات رسمی شهر مانند آب و برق می باشد. البته گرچه این تعریف حاشیه نشینی، از نگاه برنامه ریزی شهری درست می باشد ولی در این تحقیق سعی شده بیشتر به پایگاه اقتصادی افراد که باعث به حاشیه راندن آنان شده به عنوان عامل اصلی در بروز نسل جدیدی از تحرکهای اجتماعی، توجه کرد. چون وقتی ملاک برخورداري از امکانات شهری باشد این تصور ایجاد می شود که افراد حاشیه نشین اگر از امکانات شهری مانند آب و برق برخوردار شوند فقر اقتصادی و در پی آن مشکلات اجتماعی این مناطق نیز رفع خواهد شد. در حالی که واضح است؛ برخوردار شدن از امکانات شهری بدون توانمندسازی اقتصادی کمک شایانی به حل مسئله نمی کند.

در کشور ما اسکان غیررسمی با رشدی سریع تر از رشد شهرنشینی مواجه است و برآورد می شود بیش از ۸ میلیون نفر از جمعیت کشورمان در این گونه مناطق سکونت داشته باشند در واقع اسکان غیررسمی یکی از چهره های بارز فقر شهری است که درون یا مجاور شهرها به صورت قارچ گونه در حال تکثیر می باشد.

به هر حال نابسامانی اوضاع اقتصادی، اجتماعی، تحقیر و رانده شدن این افراد به حاشیه و قرار گرفتن در حاشیه برنامه ریزی و تصمیم سازی مدیران در مقابل افزایش اطلاعات و خودآگاهی آنان در اثر بالا رفتن سطح سواد و آموزش و امکان اقدام جمعی آنان در قالب شورش، ناآرامی و تنش های اجتماعی از عواملی می باشند که تهدیدات امنیتی را برای نظام افزایش داده و در آینده شهرها را به عنوان بستر شکل گیری جنبش های جدید اجتماعی مطرح نموده است.

۱-۲- طرح مسئله :

روند شهری شدن جهان، در کشورهای در حال توسعه با عدم تعادلهای منطقه ای و رشد بی برنامه شهرها مواجه بوده که توسعه ناپایدار را به بار آورده است، این ناپایداریها به شکل عدم تعادل فضایی- اجتماعی، فقر شهری، آلودگیهای زیست محیطی و ... نمایان است.

حاشیه نشینی (اسکان خود انگیخته) در ایران به طور مشخص از دهه چهل با رشد کند شکل گرفت. اما با طرح اصلاحات اراضی در آن دهه و افزایش درآمدهای نفتی در دهه ۵۰ گسترش شهرها رشد شتابانی به خود می گیرد و در این میان مهاجرت روستائیان به شهرها و ساکن شدن آن در حاشیه شهرها فزونی می یابد. جمعیت حاشیه نشین در حالی پس از انقلاب تکثیر شده که هم اکنون هشت میلیون از جمعیت موجود ایران را شکل می دهند و پیش بینی شده است طی ده سال آینده این جمعیت دو برابر خواهد شد. روند رو به تزاید مهاجرت از روستا به شهر باعث گردیده که مناطقی نه چندان دور از لحاظ جغرافیایی منفصل با متن، شکل تنازع گونه ای به خود بگیرند. به همین دلیل این مناطق خاستگاه بسیاری از معضلات و بحرانهای اجتماعی می باشند که به طور نمونه می توان به موارد ذیل اشاره کرد. ۱- عدم همبستگی و انسجام اجتماعی ۲- بیکاری و فقر اقتصادی ۳- جمعیت جوان، اعتیاد و روسپیگری ۴- وضعیت نامطلوب آموزش و پرورش ۵- ضعف تعلق اجتماعی ۶- عدم جامعه پذیری سیاسی ۷- تحقیر مداوم اجتماعی و رانده شدن از حمایتهای شهری ۸- ضعف بهداشت و گسترش ایدز ۹- هنجارشکنی نسبت به قوانین شهری و از همه مهمتر شکاف شدید طبقاتی حاشیه نسبت به متن که این شکاف به گونه شده است که هر کدام را در طبقه ای جداگانه مرزبندی کرده و از طرفی در سالهای اخیر این شکاف طبقاتی به قدری افزایش یافته که ممکن است به بغض اجتماعی و یا عصیان گسترده منجر شود در این میان اثرات واکنش آنها بر معادلات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی کشور در خور توجه است.

نابرابریهای اجتماعی و اقتصادی یکی از عواملی است که تهدیدات امنیتی را برای نظام افزایش می دهد و وجود آن زمینه های تهدید نرم افزاری امنیت ملی را فراهم می کند. در شرایط کنونی کشورها با تغییرات گسترده در محیط امنیتی خود مواجه هستند این در شرایطی است که گفتمان مسلط امنیتی ما همچنان رویکردی سنتی و سخت افزاری می باشد، در حالی که در مطالعات جدید امنیت، بررسی تقاضاهای مردم، سیر تکوین و شکل گیری آن و مسائلی از قبیل تعلق اجتماعی، جامعه پذیری سیاسی، شکافهای طبقاتی، فقر و بیکاری و ... جایگاه خاصی پیدا کرده است. تغییر نگاه ما به مسائل امنیتی بسیار ضروری می باشد. به هر حال امروزه ۱/۸ جمعیت کشور را

حاشیه نشینها تشکیل می دهند که از یک طرف ادامه چنین روندی و از طرف دیگر کم توجهی حاکمیت سیاسی می تواند سرانجام به یک مرحله غیر قابل کنترل برسد، همچنان که شورشهای اخیر پاریس نشان داد که فراموشی مکرر متن نسبت به حاشیه چه عواقبی را می تواند به دنبال داشته باشد. از همین رو در این تحقیق با تأکید بر حاشیه نشینی مشهد به عنوان مطالعه موردی و همچنین از طریق فعالیت میدانی تلاش بر این داریم که با رویکرد نرم افزاری به امنیت ملی ، به تبیین مسائل بپردازیم.

۱-۳- سؤال اصلی:

الف) عدم تناسب زیستی میان متن و حاشیه در کلان شهرها چه پیامدهای امنیتی به همراه دارد؟

۱-۴- فرضیه تحقیق:

وجود محرومیت نسبی و شکاف طبقاتی میان حاشیه و متن و از طرفی انتظارات فزاینده افراد حاشیه نشین، باعث بروز عواملی چون احساس حقارت، هنجارشکنی، عدم جامعه پذیری سیاسی، عدم رضایت از وضع موجود و تلاش برای تغییر این وضعیت می شود ، از سوی دیگر بی توجهی به حساسیتهای مزبور از سوی حاکمیت سیاسی موجب شکل گیری اعتراضات عمومی یا انفعال سیاسی اجتماعی می شود که نتیجه قهری هر دو، بی ثباتی اجتماعی و کاهش امنیت ملی را در پی دارد.

۱-۵- اهداف تحقیق:

درحال حاضر روند رو به رشد سکونت گاه های غیر رسمی از ابعاد مختلف می تواند به عنوان مهمترین چالش مدیریت شهری محسوب می گردد. پدیده حاشیه نشینی را می توان از بعد برنامه ریزی شهری و... مورد بررسی قرار داد که اغلب مطالعاتی که تاکنون صورت گرفته از نگاه برنامه ریزی شهری بوده است. از همین رو دراین پژوهش سعی می شود با رویکرد نرم افزاری به مقوله امنیت ملی ،میزان تهدیدزایی سکونت گاه های غیر رسمی بر امنیت ملی را مورد واکاوی قرار داده و تلاشی بسیار نا چیز در راستای فهم دقیق تر و بهتر این موضوع انجام داد .

۱-۶- سابقه تحقیق:

تا کنون تحقیقات و رساله های علمی بسیار مختلفی به تبیین سکونت گاه های غیر رسمی اختصاص یافته، که غنای علمی مناسبی به آن بخشیده است ولی این مطالعات غالباً با نگاه برنامه ریزی شهری به بررسی علل و عوامل شکل گیری و رشد سکونت گاه های غیر رسمی و مشکلات آن بر مدیریت شهری پرداخته است.

البته صاحب نظرانی مانند پیران و صرافی مقالات متعددی در تبیین جامعه شناختی موضوع منتشر کرده اند ولی بجز کتاب سیاست های خیابانی نوشته آصف بیات تحقیق منسجم و جامعی که از بعد امنیت ملی به این مقوله پرداخته باشد مشاهده نشده است.

۱-۷- مشکلات و موانع تحقیق:

دست یابی به اطلاعات و آمار یکی از مشکلات اکثر پژوهشگران می باشد ما نیز نه تنها از این امر مستثنی نبودیم بلکه به خاطر نوع موضوع مشکلات مضاعفی را متحمل شدیم علاوه بر آن در این پژوهش تکمیل پرسشنامه ها در مناطق حاشیه شهر به علت عدم اعتماد افراد پاسخگو، مشکلات زیادی به همراه داشت که به ناچار مجبور شدیم جامعه آماری خود را به ۲۹۴ نفر محدود کنیم.

۱-۸- روش شناسی تحقیق:

در تحقیق حاضر دو روش به کار گرفته شده است که عبارتند از:

۱- روش اسنادی: این روش به منظور بررسی نظری موضوع و تهیه ادبیات نظری تحقیق با مطالعات کتابخانه ای همراه بوده و در این روش به مطالعات پیشین در زمینه حاشیه نشینی و مسائل امنیتی پرداخته شده است.

بنابراین رجوع به منابع علمی اعم از کتب فارسی، لاتین، مقالات علمی و تحقیقات صورت پذیرفته مربوطه موضوع اساس کار روش اسنادی بوده است.

* روش پیمایشی: در این روش با استفاده از پرسشنامه، اطلاعات مورد نیاز جهت آزمون فرضیات تحقیق از بدست آمده است.

* جامعه آماری و حجم نمونه: در این پژوهش جامعه آماری مورد نظر حاشیه نشینان مشهد بوده و تعداد ۲۹۴ پرسشنامه تهیه و تکمیل گردید.

* روش های آماری: در این تحقیق از روشهای گوناگونی استفاده شد. روشهای مورد استفاده از مرحله پردازش داده ها تا آزمون فرضیات عبارتند از:

هم جهت کردن داده ها و حذف دادههای پرت و مقادیر نهایی برای پردازش داده ها

* تحلیل عاملی، با تحلیل شاخص ها می توان در یافت که آیا سوالات طراحی شده بدرستی متغیر مورد نظر را می سنجد یا خیر. با اجرای آزمون تحلیل عاملی می توان بعضی از شاخص هایی را که با بقیه هماهنگی ندارند، حذف کرد.

* با استفاده از نرم افزار SPSS تجزیه و تحلیل داده های این تحقیق در دو سطح آمارهای توصیفی و آمارهای تحلیلی صورت گرفته است. در سطح آمار توصیفی با استفاده از شاخص های آماری نظیر فراوانی، درصد، میانگین به تجزیه و تحلیل داده ها پرداخته شد و در سطح تحلیلی، با استفاده از تحلیل رگرسیون متناسب با سطح سنجش داده ها و مفروضات به آزمون های آماری پرداخته شده است.

۱-۹- تعریف مفاهیم کلیدی:

خشونت سیاسی:

خشونت سیاسی به عنوان تمامی حملات جمعی در درون یک اجتماع سیاسی علیه رژیم سیاسی و بازیگران آن که علاوه بر مقامات شامل گروه های رقیب هم می شود با سیاستهای آن تعریف می شود. (گر، ۱۳۷۹، ۲۳۵)

اسکان غیررسمی:

زاغه نشینی، آلونگ نشینی، کپرنشینی و ... در مفهوم کلی تر حاشیه نشینی شهری نامیده می شود که در ادبیات سالهای اخیر، اصطلاحات دیگری مانند سکونتگاه های حاشیه ای، سکونتگاههای کنترل نشده، سکونتگاههای خودرو و خود انگیخته و اسکان غیر رسمی. در تعریف آن بکار رفته است.

اسکان غیررسمی (حاشیه نشینی) ناظر بر محل اسکان بخشی از جمعیت شهری است که خارج از بازار رسمی زمین و مسکن و بر پایه قواعد و قول و قرارهای خاص خود به دست خود ساکنان این گونه مکان ها ساخته شده است اسکان غیررسمی برنامه ریزی مسکن تهی دستان در جوامعی است که برنامه ریزان آن فرصتی برای ارائه طرحی ناظر بر یافتن سرپناه، آن هم برای فقرای شهری ندارند. (پیران، ۱۳۸۱، ۷)

مطالعات نشان می دهد اسکان غیررسمی صرفاً مساله ای فیزیکی و کالبدی نبود. بلکه مساله ای ساختاری است، که در اثر نابرابریهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در سطح ملی و منطقه ای به وجود آمده است. (یوسفی، ۱۳۸۲، ۱)

جنبش های اجتماعی:

این مفاهیم هر یک به نوعی در مفهوم بندی جنبش اجتماعی به کار رفته اند. برخی، جنبش اجتماعی را ذیل رفتارهای جمعی، برخی جزء یکی از انواع کنش جمعی، و عده ای آن را از انواع تعارض اجتماعی یا از نمودهای اعتراض جمعی می دانند، برخی نیز بر اهمیت اقدام مستقیم در جنبش اجتماعی تاکید دارند جنبشهای اجتماعی به مطالعه رفتار جمعی، اعمال عقلانی، اعتراضات و منازعات جدید می پردازد.

جنبش های اجتماعی شبکه های غیر رسمی مبتنی بر اعتقادات مشترک و همبستگی که از طریق استفاده مداوم از اشکال گوناگون اعتراض، حول موضوعات منازعه آمیز بسیج می شوند. (دلاپورتا و دیانی، ۱۳۸۳، ۳۷)

محرومیت نسبی:

محرومیت نسبی یعنی درک تفاوت میان انتظارات ارزشی و توانایی های ارزشی افراد که ممکن است براساس مقایسه وضعیت فعلی فرد با گذشته خود یا آرمانهای انتزاعی به وجود آید به عبارتی آرزوهای تحقق نیافته، احساس یأس را پدید می آورند، اما انتظارات تحقق نیافته باعث بروز احساس محرومیت می شوند. (گر، ۱۳۷۹، ۷۱)

امنیت ملی:

تاکنون محققین و صاحب نظران علم سیاست در خصوص امنیت و مفاهیم وسیع آن برداشتهای گوناگونی ارائه داده اند به گونه ای که به رغم نشر آثار مختلف و نظر ورزیهای گوناگون در این باره، می توان ادعا کرد که امنیت یکی از پیچیده ترین، مبهم ترین و مهمترین مقوله های علم سیاست است که هنوز تعریف جامع و مشخصی از آن ارائه نشده است.

به نظر ریچارد کاربر " امنیت ملی عبارت است از توان جامعه در جهت حفظ و نظم و بهره گیری از فرهنگ و ارزش های خود" (تاجیک، ۱۳۷۹، ۱۱۸)

بر طبق نظر و لفرز «امنیت در معنای عینی فقدان تهدید در برابر ارزشهای کسب شده را مشخص کرده و معنای ذهنی، فقدان ترس و وحشت از حمله علیه ارزش ها را معین می کند. (فریدمن، ۱۳۱۷، ۱۳۸۷)

به عبارتی امنیت را در حفاظت جامعه و ارزشها و نهادهای داخلی آن در برابر تهدیدات اعم از داخلی و خارجی، تهدیداتی که بقای رژیم و موجودیت آنها را به خطر بیندازد می توان تعریف کرد با توجه به این نکات و اینکه تهدیدات دامنه و وسعت و پیچیدگی زیادی پیدا کرده و همچنین از حالت تهدیدات سنتی (نظامی و مستقیم) به تهدیدات غیرسنتی و غیرنظامی تبدیل شده است ما با باز تعریف مفهوم امنیت در همه اشکال آن مواجه هستیم که مهمترین مشخصه آن ارائه مفهوم چند